

Het verhaal van Johanna, het laatste begijntje van Hoogstraten

Johanna van den Wijngaard werd geboren in 1894 in het Nederlandse dorpje Prinsenbeek, vlak bij Breda. Ze werd geprofest op 1 mei 1934 na haar proefjaar als novice in het begijnhof van Hoogstraten. Een professie houdt in dat je de geloften aflegt tijdens de mis met een kroon van bloemen op je hoofd. Nadien wordt er feest gevierd met je familie in het convent. De reden waarom Johanna haar verdere leven als begijn wou doorbrengen, is niet bekend. Zeker is wel dat ze geen kinderen had. Voor haar professie werkte ze enkele jaren in een vrouwenhuis in Breda. Ze had niet gestudeerd. Volgens haar neef en nicht heeft ze een tijdje een relatie gehad met een man, maar is die om onduidelijke redenen afgesprongen.

Dit verhaal wijst er andermaal op dat vrouwen die de gelofte van zuiverheid en gehoorzaamheid afleggen in een begijnhof, doorgaans al een leven achter de rug hebben. De

één treedt in met liefdesverdriet, de ander omdat ze weduwe geworden is en nog een ander omdat ze nooit een man in haar leven heeft gevonden.

De meeste begijntjes van Hoogstraten kwamen indertijd uit Nederland. Niet verwonderlijk, want Hoogstraten bevindt zich vlak bij de grens. Twee zussen van Johanna waren al eerder naar België afgezakt. Ze waren zuster geworden in het klooster van Berlaar.

Een begijn die van het leven houdt

Elke begijn moest zelf instaan voor haar inkomsten. Van den Wijngaard kon al snel na haar professie als kosteres aan de slag in de begijnhofkerk. Het leverde haar maandelijks 125 Belgische frank (zo'n drie euro) op. Ook voor het onderhoud van de kerk en het koper werd ze betaald. Ze vond een extra bijverdienste in het naaien voor kroostrijke gezinnen van Hoogstraten en af en toe werd ze betaald om enkele dagen lang te bidden

voor iemand met examens of zieke mensen. Tijdens haar eerste jaren als begijn stopte haar vader haar soms nog wat geld toe.

In het boek *Het begijnhof van Hoogstraten, Leven op het hof* (2012) van historicus Piet Van Deun, conservator van het Stedelijk Museum Hoogstraten, over de laatste begijnen van Hoogstraten wordt Van den Wijngaard omschreven als een begijn die van het leven houdt. Ze kreeg graag bezoek, hield van dansen en goed eten. Soms had ze problemen aan haar hart. "Ze legde soms ook de Tarotkaarten. Dat deed ze uit liefhebberij", weet Maria Spaepen, die Van den Wijngaard nog gekend heeft als kind. Paula Snoeys herinnert zich dat de kosteres ook het stoelgeld inde, een kwartje. "Wie geen kwartje bij zich had, moest rechtstaan. Ze was daar zeer streng op." Ze woonde in het huisje nummer 26.

Haar familie zocht haar vaak op. Voor haar neef en nicht was dat steeds een avontuur. "We mochten met tante Anna – zo noemden wij haar – altijd mee de klok luiden. We bleven dan aan het touw hangen en gingen zo mee de lucht in. Gieren!", herinnert Piet van den Wijngaard zich.

Johanna van den Wijngaard. Foto: Erfgoedbank Hoogstraten

Johanna van den Wijngaard in haar tuintje. Foto: Erfgoedbank Hoogstraten

De grijze haren van de pastoor

Begin jaren zestig bleven nog maar twee begijnen over in het begijnhof van Hoogstraten. Begijn Slangen deed haar professie op 21 december 1957. Uit brieven van de toenmalige pastoor Van Reusel bleek dat de twee begijnen met getrokken zwaarden tegenover elkaar stonden. Het zal de hartproblemen van Johanna geen goed gedaan hebben. De ruzies bereikten een dramatisch hoogtepunt toen Johanna in 1963

stopte als kosteres. Slangen nam haar rol over, maar deed dat niet met dezelfde werkhijver als haar voorgangster. Als we pastoor Van Reusel mogen geloven, was het Slangen die op alle mogelijke manieren het leven van Johanna zuur maakte. Beschuldigingen die kant noch wal raakten, vlogen haar kant uit. De pastoor moest meermaals tussenbeide komen.

Uiteindelijk bleek begijn Slangen aan achtervolgingswaanzin te leiden. In 1967 verliet ze het begijnhof en werd ze opgenomen in de psychiatrie. Ze stierf pas in 1980. Begijn Van den Wijngaard bleef alleen achter. Misschien was het wel de gelukkigste dag van haar leven toen Slangen de enorme poorten van het begijnhof achter zich toesloeg.

Eenvoudig graf met houten kruisje van Johanna van den Wijngaard. Foto: Erfgoedbank Hoogstraten

600 jaar begijnen

Vijf jaar later, op 21 augustus 1972, verliet ze zelf het begijnhof en trok ze in een rusthuis in. Zo kwam een einde aan 600 jaar aanwezigheid van begijnen in Hoogstraten. Al haar voorgangers werden op hun oude dag verzorgd in het begijnhof zelf. Ze stierf enkele maanden later, op 10 december 1972, op 78-jarige leeftijd. Op haar graf op het kerkhof van Hoogstraten werd een eenvoudig houten kruisje geplaatst. De witte kruisjes die haar graf omringen, zijn die van de zusters Ursulinen.

Bij haar vertrek was het begijnhof niet meteen een toonbeeld van een groene oase. Een groep vrijwilligers trok zich het lot van het begijnhof aan. Na grondige restauratiewerken is het begijnhof inmiddels een toonbeeld van rust geworden, een stilteplek in een bruisende stad. In het Stedelijk Museum Hoogstraten wordt de geschiedenis van het begijnhof en zijn bewoonsters uitgebreid belicht.

Ontdek de geschiedenis van Hoogstraten

Het Stedelijk Museum van Hoogstraten is gelegen in één van de mooiste begijnhoven van Vlaanderen. Het begijnhof van Hoogstraten ontstond in de 14de eeuw en is net als twaalf andere UNESCO-Werelderfgoed! Op het begijnhof bevindt zich een prachtige 17de-eeuwse barokke kerk. Het autovrije begijnhof is volledig bewoond. De bewoners hebben de huizen voor 99 jaar in erfpacht genomen. In het Stedelijk Museum is er aandacht voor zowel de geschiedenis van

het begijnhof als voor de algemene geschiedenis van Hoogstraten. Er zijn vier tijdelijke tentoonstellingen per jaar, van erfgoed tot hedendaagse kunst.

Het Stedelijk Museum is normaal geopend van woensdag tot en met zondag, van 14 tot 17 uur.

Wens je meer informatie? Neem dan contact op via het nummer 03/340.19.80 of via e-mail: museum@hoogstraten.be

Guido Theunissen

Het Stedelijk Museum van Hoogstraten. Foto: Stad Hoogstraten

Piet Van Deun, conservator van het Stedelijk Museum van Hoogstraten, toont een pot uit de periode 1600, die gevonden werd op het begijnhof. Foto: ram, GVA